

DIGITÁLNÍ UČEBNÍ MATERIÁL

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0969
Název školy	Gymnázium Česká a Olympijských nadějí, České Budějovice, Česká 64
Název materiálu	VY_32_INOVACE_ZV_1_5E_SEK_13_STARSI_SKOLNI_VEK
Autor	Mgr. Vlastimil Sekyrka
Tematický okruh	Základy společenských věd – Vývojová psychologie
Ročník	1. a KVINTA
Datum tvorby	20. 4. 2013
Anotace	Prezentace se zabývá obdobím bouřlivých změn-pubescencí. Kromě tělesných, duševních a sociálních změn jsou zde též zařazeny rady a doporučení, jak s jedincem jednat v této životní etapě. Své poznatky si studenti mohou prověřit v závěru prezentace.
Metodický pokyn	Např.: prezentace je určena jako výklad do hodiny i jako materiál k samostudiu Možnosti využití: promítání, práce jednotlivců nebo dvojic u PC, vtištění pracovního listu
Pokud není uvedeno jinak, použitý materiál je z vlastních zdrojů autora	

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Starší školní věk (Pubescence)

Charakteristika období

- období od 11/12 – 15let
- období dospívání
- „pubes“ - z lat. = chmýří, vousy, přeneseně ohanbí
- jedinec získává podobu dospělého
- citová labilita (střídání nálad)

Tělesný vývoj

- dívka chlapce zpočátku předběhne (mezi 11. - 12. rokem)
- pak dojde k zpomalení jejího růstu
- fyzická výkonnost se zvyšuje
- závažné změny prodělává tělesný vzhled
- pomalu se začíná měnit v dospělého jedince

- chlapcům rostou ramena, dívkám ňadra, zvětšování penisu, zaoblují se boky, objevuje se ochlupení pohl. orgánů
- za posledních 100 let došlo k tzv. **sekulární akceleraci**
 - tj. urychlení tělesného dospívání (o 3 - 4 roky dříve, než u prarodičů)
 - tzn., že dnešní 14-ti letí vypadají oproti vrstevníkům ze 40. let jako dospělí
 - lze ji zaznamenat ve všech rozvinutých evropských zemích

- tělesný vzhled je podroben přísné kritice (z hlediska „majitele“ tělesné schránky)
- pubescenti o sebe více dbají (účesy, oblečení...)
- **začíná obtížný proces s přijetím svého těla**
- sledují růst (ňader, boků...)
- řeší tloušťku, velikost uší, nosu...
- trápení se kvůli brýlím

Psychický vývoj:

- myšlení: posun k abstrakci (nemusí mít konkrétní příklady; studium náročných vědeckých poznatků)
- schopné přemýšlet o neexistujícím, neskutečném (coby, kdyby...)
- zlepšuje se i paměť, její kapacita
- zvyšuje se koncentrace, slovní zásoba
- uvažuje kriticky, o smyslu hodnot
- byl-li jedinec vychován nábožensky, tak pochybuje o Bohu a o jakémkoli světovém názoru

- výkyvy nálad (emoční labilita)
- přesto je schopen vyšší sebekontroly
- zvládnutí bolesti (překonání se za účelem podání nějakého výkonu)
- život na sopce (neklid)
- častá rozmrzelost a apatie /pasivita/
- někdy hraničící až s depresí (vyskytování i sebevražd /suicidium/)
- má svá tajemství (nepáčit to z něj, otevřeme-li mu dopis, může nám to zazlívát i 30 let)

Sexuální vývoj

chlapci: mezi 12-13 rokem: noční výron semene (poluce)

- signál nastupující mužnosti, obvykle spojena s erotickým snem (objevuje se i v dospělosti při sex.abstinenci)

u dívek se dostavuje první menstruace (signál. pohl. zrání)

- některé i v 9. letech, jiné po 15. roce, nejčastěji po 12. roce; seznámení s hygienou

- zrání vnitřních pohl. orgánů (vaječníky, varlata)
- nepodceňovat odborná vyšetření (gynekologická...)
- časná zralost může vést k brzkému zahájení sex. styku

důsledky:

- **slábne pracovní či studijní ctižádost a kázeň**
- **v dospělosti někdy menší úspěšnost v pracovní sféře**
- pubescent se snaží sehnat dostupné informace o sexualitě (zájem o anatomii pohl. orgánů, způsoby soulože, antikoncepce apod.)
- průměrný věk prvního pohl. styku: studenti cca 18let, učni 14/15

Experimentování s masturbací

- se objevuje u obou pohlaví
- **postoje v historii:**
 - nemorální, zdravotně škodlivá (vysychání míchy, schizofrenie)
 - spojitost mezi m. a duševními chorobami (nemocní trávili masturbací hodně času)
- může vést k individualismu, návykovosti, nutkání, neurotickému chování, pocitům výčitek
- odborníci varují jen před častým sebeukájením (více než 5 x denně či více než 1h denně)
 - to může oslabit kulturní rozvoj a rozvoj jiných zájmů
- může vést i k nižší ctižádostivosti a pracovitosti

Erotické vztahy

- zájem o druhé pohlaví (první lásky, schůzky, letmé dotyky)
- první zamilování bývá platonické
- touží být v blízkosti milované osoby (milování očima než tělem)

- tělesné sblížení by mu připadalo jako znesvěcení tohoto citu
- pubescent nedokáže ještě vyslovit, co cítí (láska plachá, tajná, nevyslovená...)
- první láska bývá náhlá, na první pohled
- k sexuálnímu splynutí v tomto období většinou nedochází

- zamilovaný jedinec řeší pohlednost
- zkoumá každý centimetr na tváři
- nutné vážit si sám sebe
- tj. závislé na předchozích obdobích
- získat neotřesitelnou jistotu, že si ho rodiče cení
(kojenec, batole...)

Sociální vývoj

- tendence k osamostatnění, přesto rodiče hrají u pubescenta nejdůležitější roli
- závislost na nich klesá (ale potřebuje vedení, opatrně a nenásilně)
- kritika norem a hodnot
- revolta vůči autoritám
- časté konflikty s rodiči
(např. svádí urputné boje, v čem půjde do školy /obnošené, dětské.../)

PUBESCENTNÍ NEGATIVISMUS (období druhého negativismu)

- vystupňovaný pesimismus a nespokojenost
- projevuje se vzpourou, pohrdáním či útokem vůči autoritám
- nápadné zastávání opačného stanoviska
- komentování každé chyby a osobních nedostatků druhých

- lze zaznamenat i obdiv k autoritě (učiteli)
- nedává raději najevo: strach z označení ze šplhounství
- snaha upoutat na sebe pozornost i za cenu chování, které je trestáno (hlučnost, vandalismus...)
- průběh puberty je individuální:
 - někdo se stáhne do sebe
 - jiný má intenzivní interakce s okolím
- trestat tělesně jen v největší nouzi (je to pokořující)
- hrubost a klackovitost: zastírání vnitřní nejistoty a sentimentality (přecitlivělost)

- nutné mít povinnosti (vedení k samostatnosti)
- sociální skupiny, party vrstevníků
- na konci tohoto období se rozhoduje o profesním směřování
- pozor na rozhodování za dítě (zohlednit vlohy při volbě školy)
- **pochopení morálních aspektů (spravedlnost, pravda...)**
- nebezpečné podléhání vrstevníkům
- snaha o popularitu
- sugestibilita vůči partě
- chování, které neodpovídá jeho povaze
(opití, experimentování s drogou, bezohlednost)

Volný čas:

chlapci:

- dobrodružná literatura
- vědeckofantastické romány
- zájmy sběratelské

dívky:

- sentimentální romány, móda
- obě pohlaví hrají složitější stolní hry
- sport (opět význam rvavých sportů); umění, zájmové kroužky
- milují tajemství a hru na tajemství (šero, jeskyně, skupinové symboly, kterým rozumí jen zasvěcení)

Otestuj si své znalosti. Vyber správnou odpověď v závorkách a dosad' do vět:

Starší školní věk je období..... (od 11-14 let, 12-15; 11/12-15; 15-18; 15-20). Sekulární akcelrace je.....(schopnost zrychleného běhání; schopnost zrychleného myšlení; vyšší emocionální podrážděnost; sklony k náhlému hodnocení a kritizování; urychlení tělesného dospívání). Předčasné zahájení pohlavního života může vést k: (nižší ctižádostivosti, kázni a úspěšnosti v pracovní sféře; k pokusům o sebevraždu; k zvýšení výkonů ve studiu i zaměstnání; k nočním traumatickým snům a pomočování). Častá masturbace může přivodit:..... (schizofrenii; poruchy osobnosti; maniodepresivní psychózu; neurotismus a výčitky; vysychání míchy; pohlavní choroby). Pubescentní negativismus je..... (směr v literatuře, který založili pubescenti; negace pubescentů vůči sobě; vzpora a útok vůči autoritám; negace pubescenta vůči všem pubescentům; zejména odsuzování osob, které v období pubescence inklinují k sociálně patologickým jevům). Myšlení je již na úrovni: (formálních operací, konkrétních operací, předoperační, senzomotorické).

Zdroje:

- ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří. Psychologie pro učitele. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X
- DOLEŽALOVÁ, Ladislava, VLKOVÁ, Marie. Občanský a společenskovední základ. 1. vyd. Kralice na Hané: Computer Media, s. r. o., 2010. ISBN 978-80-7402-060-5
- FÜRST, Maria. psychologie. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-199-0
- LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. Vývojová psychologie. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2006. ISBN 80-247-1284-9
- KOL.AUTORŮ:Občanský a společenskovední základ. 1. vyd. Brno: Computer Press, a. s., 2009. ISBN 978-80-251-2631-8
- NAKONEČNÝ, Milan. Encyklopedie obecné psychologie. 1. vyd. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0625-7
- ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5